

Miralles, les quals representen els precedents de la cista rectangular típica de la civilització d'el Argar (1).

Els objectes col·loquen també el sepulcre al final del neolític, contemporani amb estacions en què ja es coneixia el coure, o, més ben dit, a la fase inicial de l'eneolític. Les belles destrals polides, els bells ganivets de sílex i els grans de collar, a més de trobar paral·lels a Los Millares, els

Fig. 21. — Objectes trobats en el sepulcre de Santa Maria de Miralles

tenen nombrosíssims en el material trobat a les formes més perfectes de megalits de Portugal: sepulcres amb corredor i sepulcres amb falsa cúpula, els quals pertanyen a aquesta època en què, al costat del material de pedra, es comencen a introduir les primeres coses de coure.

Per tot això es pot suposar que el sepulcre de Santa Maria de Miralles, com els de Vilassar de Mar, i els de les altres necròpolis semblants, representen el final del neolític a Catalunya, que és probablement contemporani de les estacions ja eneolítiques d'altres llocs de la Península. — P. BOSCH GIMPERA.

Sepulcre a Guissona

Prop del lloc nomenat «l'Auritori» en terreny de Ramón Carulla (a. Tarroné de Massoteres), en fer-se un desmunt en un marge es trobà una sepultura amb diversos esquelets i vasos que es trencaren, destruint-se quasi el sepulcre.

El metge de Guissona D. Eduard Camps i Cava aconseguí recollir les restes dels objectes i dades relatives a la disposició de l'enterrament. De la visita del lloc i de l'estudi dels objectes que figuren a la col·lecció Camps (2), s'en pot deduir el que segueix respecte a la forma i contingut d'aquesta sepultura.

(1) Sepulcre de Puerto Blanco (Almeria): rectangular amb els caires arrodonits, de 2 m. de llarg x 1'45 d'ample. S'hi trobaren 8 cadàvers, una destrall polimentada de pedra, 5 ganivets de sílex, 6 puntes de sageta i 4 puntes de sílex, 15 perles d'esteatita i un fragment de punta de coure. (Vegi's Siret: *Les premiers âges du métal dans le Sud-Est de l'Espagne*, p. 51-52 i lám. VIII del volum de text. Traducció espanyola).

(2) Vegi's la nota sobre la col·lecció Camps més endavant de la Crònica.

Sembla que el sepulcre es féu aprofitant una balma de la roca i formant una cavitat de 1'70 x uns 2 m. x 0'80 m. (alt) de planta quadrangular, mitjançant dues lloses de calça d'uns 2 cm. de gruix que formaven les parets laterals. El sostre de roca avui es destruït a excepció d'uns 20-40 cm. de la part del fons; és impossible averiguar com tancava el sepulcre per la part S.

Es trobaren restes d'uns deu o dotze cadàvers dipositats sense posició fixa. A més sembla que se'n trobà un d'estirat ja fora de la cavitat quadrangular de sota la balma. D'un dels cranis el Sr. Camps en pogué conservar una part considerable: quasi tota la volta craniana fins als arcs superciliars i fins a l'occipital, i trossos del maxilar inferior. Aquest crani és dolicocefal i

Fig. 22. — Sepulcre de Guissona

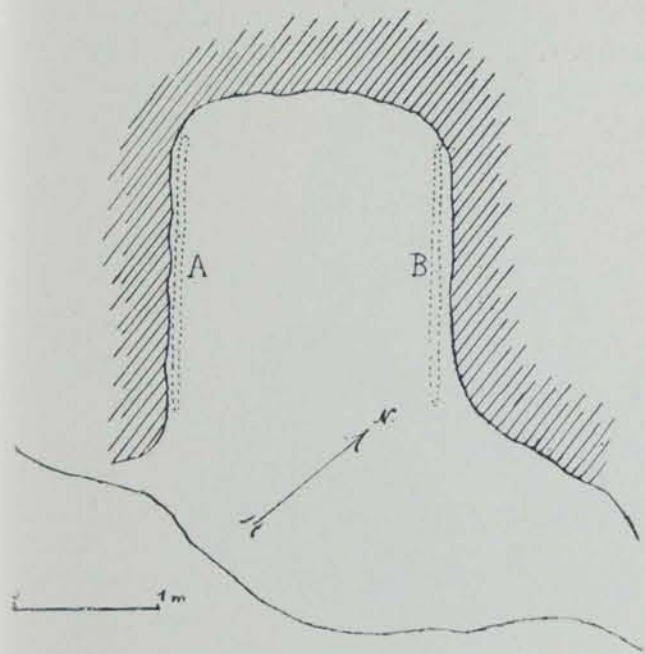

Fig. 23. — Planta del sepulcre de Guissona

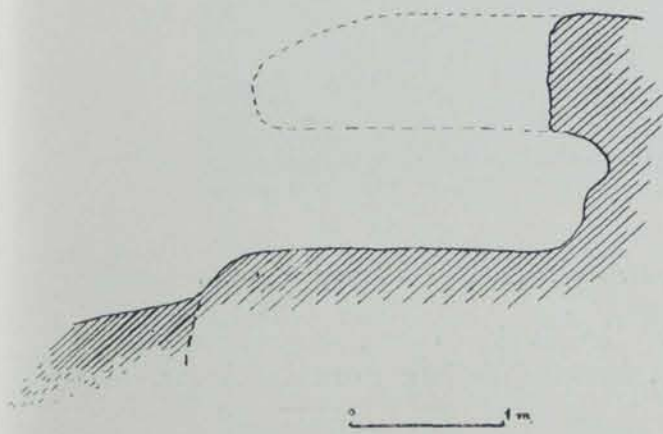

Fig. 24. — Secció del sepulcre de Guissona

de secció horitzontal oval; els altres òssos s'han perdut. Barrejats amb ells es trobaren alguns vasos sencers i fragments, fets a mà amb fang vermellós que de vegades és una mica més fosc. En alguns vasos la superfície exterior és ben polida.

El Sr. Camps ha reconstruït les següents formes que en alguns casos són dubtoses.

FORMA 1. — Casquet esfèric. Dos exemplars quasi sencers: un de 4 cm. d'alt x uns 9 de diàmetre màxim; un altre de 5 x 12 (fig. 25, n. 1 i 26, b).

FORMA 2. — Vasos de forma hemisfèrica. Tres exemplars quasi complets: un de 7 cm. d'alt; un altre de 9'5 (fig. 25, n. 2 i 26, h); i un de 6 que té dos petits mugronets prop de la vora. Les mides dels diàmetres són iguals a les alçades.

FORMA 3. — Un vas de forma cònica truncada de 8 cm. d'alt, amb un petit mugró prop de la vora (fig. 25, n. 3 i 26, g).

FORMA 4. — Quatre vasos de panxa esfèrica lleugerament estrangulada: un exemplar de 11 centímetres d'alt (fig. 25, n. 4 i 26, a) (quasi sencer); un altre de 9 cm. d'alt amb una serie de petites incisions paral·leles a la panxa (la meitat reconstruït) (fig. 26, d); un altre amb les mateixes incisions i dos petits mugrons junt a la vora,

de 8 cm. d'alt (quasi sencer); la meitat d'un vas de la mateixa forma, però amb una nansa a l'estrangulació, de 11 cm. d'alt (fig. 26, e).

FORMA 5. — Tres vasos quasi complets, de forma de casquet esfèric amb una vora alta; un de 6'5 cm. d'alt i un altre de 6 (fig. 25, n. 5 i 26, c); en un tercer exemplar, alt: 8 cm., la vora s'inclina cap enrera i hi ha restes d'una nansa en un costat (fig. 26, f).

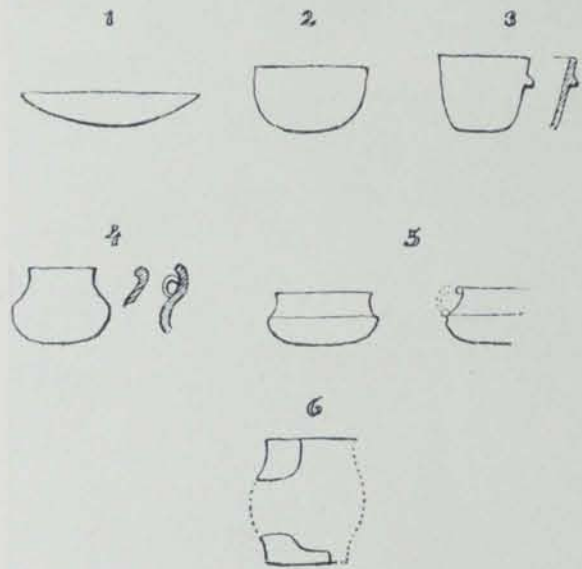

Fig. 25. — Taula de formes de la ceràmica del sepulcre de Guissona

FORMA 6. — Erradament reconstruït (fig. 25, n. 6). Dos vasos, un de 18'5 cm. d'alt i un altre de 14'5 dels quals sols queden la vora i un fragment de la base. La part mitjana d'aquests vasos és insegura i els fragments poden ésser igualment de la forma 4.

Resta ara la qüestió de la data del sepulcre de «l'Auritori». Es cert que no s'hi trobà cap altre objecte que pugui servir de base per a fixar la seva cronologia, però la ceràmica sembla suficient per a posar-los al temps de transició de l'eneolític a l'edat del bronze, (el període nomenat d'el Argar, de la coneguda estació de la província d'Almeria). La tècnica del fang i son poliment i per altra part les formes, recorden bastant la ceràmica d'aquest període; sobre tot la 1.ª i la 5.ª del sepulcre de Guissona equivalents a la 1.ª i a una de les diferents variants de la 5.ª de la taula de formes de la ceràmica d'el Argar (1). Per altra part la forma 4.ª de Guissona s'assembla molt a algunes altres

variants de la forma 5.ª d'el Argar i les mateixes formes 2.ª i 3.ª de Guissona estan emparentades amb diferents variants dels perfils de l'estació d'Almeria.

Fig. 26. — Ceràmica del sepulcre de Guissona

Tamany 1 : 4 aprox.

Aquestes formes argàriques i l'absència d'altre mobiliari, inclús de coses de coure, semblen indicar un temps de transició, corresponent al començ de la formació de la cultura d'el Argar. — P. BOSCH GIMPERA.

(1) Vegi's H. et L. Siret, *Les premiers âges du métal dans le Sud-Est de l'Espagne*, lám. XVIII del vol. de text.